

Bali József

Nemzeti katonai stratégia 2012 – új jövőkép kérdőjelekkel

A szerző jelen írásában bemutatja a magyar stratégiai dokumentumok rendszerét, illetve ennek kialakulását, fejlődését a rendszerváltástól napjainkig. Rámutat, hogy hazánkban a stratégiaalkotás folyamata komoly nehézségekkel zajlott. Hosszú évekig az ország sem biztonsági, sem katonai stratégiával nem rendelkezett, ami a partnereink és szövetségeseink részéről kritikákat váltott ki, hiszen nem volt mihez viszonyítaniuk, amikor a szándékainkat, terveinket górcső alá vették. A rendszerváltozás utáni haderő-átalakítások a stratégiai koncepció hiányában többségében költségvetés által vezérelt módon folytak, ami hosszú távon hátrányosan befolyásolta a Magyar Honvédség helyzetét. A szerző a 2012-es Nemzeti Katonai Stratégiát vizsgálja részleteiben, egyes pontjaihoz szakmai megjegyzéseket fűz.

A bevezetést azzal a kérdéssel kezdeném: vajon mennyire volt fontos a politikai elit számára a rendszerváltozást követően, hogy rendelkezünk írásban foglalt katonai stratégiával? A válasz sajnos egyszerű: a mindenkori kormányzati tényezők nem tartották fontosnak egy koncepcionális stratégiai dokumentum kidolgozását. Sajnos a '90-es évek közepétől a „stratégiánk” a jelentős mértékű haderőcsökkentés volt. Úgy lettünk a NATO tagja, hogy sem biztonsági, sem katonai stratégiánk nem volt.

Amikor 2001. március 1-jei hatállyal kineveztek a HM védelempolitikai helyettes államtitkárává (már negyedikként az akkori FIDESZ-kormány 3 éve alatt) két kiemelt cél teljesülését tartottam fontosnak: ezek egyike az volt, hogy mielőbb készüljön el a Nemzeti Biztonsági Stratégia (továbbiakban: biztonsági stratégia), ami alapján majd az ágazati stratégiák kidolgozása is megkezdhető lesz; a másik, hogy NATO haderő-fejlesztési célkitűzéseinket hozzuk összhangba a realitásokkal.

Egy évvel később az akkori kormány elfogadta a Nemzeti Biztonsági Stratégiát.¹ A 2002-es kormányváltás után – az új biztonsági környezet és a változó politikai prioritások miatt – napirendre került a Nemzeti Katonai Stratégia (továbbiakban: katonai stratégia) megújítása, amihez azonban előbb felül kellett vizsgálni a biztonsági stratégiát.

1 2144/2002 (V. 6.) kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

Az új nemzeti biztonsági stratégiát 2004-ben fogadta el a kormány.² Annak előírásai szerint kezdődött meg az ágazati stratégiák kidolgozása. A tervezetek el is készültek, az államtitkári értekezlet elfogadta azokat, de a kormány végül mégsem tárgyalta meg a dokumentumokat. A választások után a honvédelmi miniszter intézkedett a nemzeti katonai stratégiai kidolgozására, miután a HM-tárca nem kapott központi intézkedést annak kidolgozásra. A munkát, a stratégiai alapvetések kidolgozását egy multidiszciplináris civil szakértői csoport végezte el.³

Amikor a csoport munkáját befejezte, vezetésemmel megindult a katonai stratégia kidolgozása a szakértői csoport által már egyeztetett alapvetések mentén. Ebbe a kidolgozói munkába – a korábbi kísérletekhez hasonlóan – bevonták a többi minisztérium és más érintett szervezetek (többek között brüsszeli képviselőnk), szakértőit is.

Viták, fórumok, többpárti egyeztetés, alapos és többkörös egyeztetések formálták a tervezetet. A kormány végül 2009. január 30-ai ülésén elfogadta a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiáját.⁴ [Minő érdekesség, hogy a későbbiekben Anders Fogh Rasmussen, a NATO akkori új főtitkára, hasonló módszert alkalmazott a NATO új Stratégiai Koncepciójának megalkotása során. – B. J.]

Így készült el tehát a rendszerváltozás után közel 20 évvel az első írott katonai stratégia, amit a katonai tervezők már annyira vártak. A dokumentum hiánya miatt a szövetségesektől és partnerektől „építő jellegű” kritikákat kaptunk a különböző hivatalos és nem hivatalos fórumokon. Nem rendelkezünk ugyanis olyan stratégiával, amit szövetségeseink alaposan tanulmányozni tudtak volna, nem volt mihez viszonyítaniuk, amikor a szándékainkat, terveinket górcső alá vették.

A katonai stratégiának fontos elvi és gyakorlati funkciói vannak. Általánosságban el lehet mondani, hogy azon országok, amelyek haderővel rendelkeznek, meghatározzák a haderő rendeltetését, a haderő elé állított célokat és feladatokat, a célok elérésének módját, és a szükséges forrásokat. Legtöbbször írásba is foglalják ezeket, nem csak azért, hogy legyen egy ilyen okmányuk, ami saját tervezőik számára „sorvezető”, hanem azért is, hogy szövetségeseik és partnereik, továbbá ellenérdekelte országok számára egyértelmű legyen, milyen célok érdekében tervezik alkalmazni az adott ország fegyveres erejét, hogyan működtetik és fejlesztik a haderőt.

Mint más stratégiákkal szemben, így a katonai stratégiával szemben is a legfontosabb elvárás a hitelesség. Hitelesek-e önmagukban a célok? Hitelesek-e a megvalósítás módjai? Vajon a rendelkezésre álló források támogatják-e a célok ésszerű időn belüli elérését? Elsőként azonban fel kell tenni azt a kérdést, hogy a katonai stratégia vajon hűen tükrözi-e a biztonsági stratégiában megfogalmazottakat, vajon a kormány a rendelkezésére álló lehetőségek közül a legjobb megoldásokat választotta-e a katonai biztonsággal összefüggő kockázatok, kihívások kezeléséhez? Ezekre a kérdésekre a stratégia tanulmányozása során válaszokat kaphatunk.

2 2073/2004 (III. 31.) kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

3 A szakértői csoportban az alábbi szaktektentélyek dolgoztak: Aczél Endre, Deák Péter, Gyarmati István (elnök), Lengyel László, Szenes Zoltán, Valki László, Vértes András és Tálás Péter. Az első katonai stratégia kidolgozásának folyamatát, módszertani kérdéseit ld. Deák Péter: Helyzetelemzéstől a jövőképig. Gondolatok a Nemzeti Katonai Stratégiáról. Hadtudomány2009/1-2. szám, 26-27. o.

4 1009/2009 (I. 30.) kormányhatározat a Magyar Köztársaság Nemzeti Katonai Stratégiájáról

Az új katonai stratégia

A 2012-ben elfogadott új katonai stratégia – amely 10 pontos betűmérettel 11 A4-es oldal terjedelmű – 6 fejezetbe (I. Bevezető, II. Alapvetések, III. Működési környezet, IV. Magyar Honvédség feladatai, V. Képességek, VI. Záró rendelkezések) szerkesztve 91 pontot tartalmaz.⁵ A dokumentum elolvasásához mintegy 40–45 perc elegendő. Az abban foglaltak megértéséhez, a véleményformáláshoz azonban jóval több időre és némi szakértelemre, tapasztalatra, releváns információkra van szükség.

A továbbiakban a hatályos katonai stratégia főbb megállapításait veszem sorra és elsősorban azokra reflektálok, amelyekkel nem lehet egyetérteni.

Alapvetések

- A 11. pont értelmében a „... honvédelem nemzeti ügy”. Bár ez a megállapítás igaz, általában azonban ez a megfogalmazás inkább az egyes politikai pártok közötti véleménykülönbségek elfedésére szolgál, mintsem a valóságos politikai konszenzus kifejeződése a haderő ügyeit illetően. Hiszen ha a honvédelem igazán nemzeti ügy volna, akkor az egymást követő kormányok nem vonnák kétségbe elődeik munkáját, nem állítanak le félúton futó programokat. Kormányra kerülve mindig átszervezéssel kezdenek, majd stabilizációt terveznek, amire már természetesen nem jut idő, majd minden kezdődik előlről. Ezek egyértelműen azt mutatják, hogy a meghatározó parlamenti pártok között nincs valódi egység a honvédelem, a honvédség kérdéseiről.
- A 12. pont szerint a „... biztonsági kihívások kezelése túlnyúlik az egyes szakminisztériumok hatáskörén, ezért összehangolt kormányzati együttműködést kíván.” Bár ez elméletileg igaz megállapítás, de a nemzeti biztonsági stratégián kívül – a katonai stratégia kidolgozása időszakában – még más ágazati stratégiák kidolgozása nem történt meg. Tehát a stratégia kidolgozása a HM szempontjából „légüres térben” valósult meg.

Működési környezet

- A 19. és a 24. pontokban összerosódik a Magyarországgal közvetlenül határos régió és a távolabbi régiók biztonságpolitikai értékelése. Tulajdonképpen ez a megközelítés teremti meg a hivatkozási alapot a csak területvédelmi célokat szolgáló eszközrendszer újbóli fejlesztésének.⁶ Ez egy fontos elvi kérdés,

5 A kormány 1656/2012 (XII. 20.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájának elfogadásáról. http://www.kormany.hu/download/d/05/c0000/2012_1220_NKS.PDF (Letöltés: 2013. szeptember 15-én)

6 A Biztonsági Stratégia 20. pontja szerint: „Magyarország keleti és déli szomszédságának stabilitása, a demokratikus értékek térnyerése kiemelt jelentőséggel bír hazánk biztonságára nézve. Az említett térségek stabilitását aktív külpolitikával kívánjuk elősegíteni, mind kétoldalú kapcsolatainkban és a regionális együttműködésben vállalt aktív szerepünkkel, mind szövetségi szinten. Határozott érdekünktől, hogy az EU és a NATO továbbra is kiemelten foglalkozzon ezekkel a régiókkal. Szomszédságpolitikánk fontos része, hogy valamennyi szomszédunk teljes jogú tagságot nyerjen, vagy a lehető legszorosabb partneri viszonytal rendelkezzen e két szervezetben.” Vö: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2012. Külügyminisztérium, 7. o.

hiszen a kormánynak kell dönteni arról, hogy a rendelkezésére álló eszközök közül melyikkel és milyen módon akar egy kihívást kezelni. Egyáltalán nem biztos, hogy minden katonai jellegű kockázatot katonai erővel kell kezelni. Például nem csak azért nem, mert nem vagyunk és nem is leszünk rá képesek, hogy katonai erővel adjunk válaszokat a biztonsági kihívásokra, hanem azért sem, mert az esetek többségében éppen nem kívánatos a katonai erő alkalmazásának kilátásba helyezése.

- A 28. pont felveti a biztonsági struktúrák felülvizsgálatának az igényét. Nem hiszem, hogy ez egy reális nemzeti cél lehet, hiszen a részes államok nem gondolkodnak a nemzetközi biztonsági szervezetek felülvizsgálatában, legfeljebb a működés megjavításában. Ez alól talán Oroszország lehet kivétel, amely az európai hagyományos fegyveres erőkről szóló szerződés, az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló Szerződés⁷ helyett valami mást akarna.
- A 40. pontban teljesen irreális elvárást fogalmaz meg a stratégia. Idézem: *„Annak ellenére, hogy az MH napjainkban alacsony intenzitású nemzetközi műveletekben vesz részt, középtávon képesnek lenni a magas intenzitású műveletek végrehajtására is.”* Ez a követelmény ugyanolyan túlzó megállapítás, mint amilyenek időnként a napi sajtóban szoktak megjelenni. Ide sorolom a magyar védelmi ipar ún. HADIK-terv keretében történő megújítási célját, vagy a haderő források nélküli megújítási szándékát. *„A honvédelmi tárca célja, hogy az ország védelmi képességének növelését és a technikai szükségleteket hazai bázison biztosítsák. A következő 10 évben átfegyverezzük a Magyar Honvédséget; 10 éven belül megújítjuk a légvédelmet”*.⁸ A célok és lehetőségek közötti harmónia hiány már a miniszteri nyilatkozatokkal való szembesítés során nyilvánvalóvá válik. Egy 2012. május végi MTI tudósítás szerint már a honvédelmi miniszter szerint is ellentmondás van abban, hogy a Magyar Honvédség *„... egy ragyogó emberekből álló hadsereg, de a Varsói Szerződésből örökölt felszereléssel rendelkezik”*. A haderő nagyon sok mindenben hiányt szenved, *„fojtogató pénzhiánnyal”* küszködik.⁹ Igaz, hogy ragyogó emberekből áll a honvédség, igaz a fojtogató pénzhiány is, de már a MIG-29-es sem a Varsói Szerződésből maradt ránk, pláne nem a Gripen, vagy a legmodernebbek közé tartozó légi vezetési rendszer, a már telepített 3D radarok sem, és még mások. Az MTI ugyanezen cikkében azt is olvashatjuk: *„Azóta [mármint a 2010-es kormányváltás óta – B. J.] a HM a honvédségnél képességnövekedést ért el”*, miközben a védelmi költségvetés a 2010. évi 340 milliárdhoz képest évente közel 90 milliárd forinttal lett kisebb.

A nagy fejlesztési elképzelések és a fojtogató pénzhiány – úgy néz ki – jól megférnek egymás mellett. A krónikus forráshiányt mutatja, hogy a NATO

7 Az Európai Hagyományos Fegyveres Erőkről szóló Szerződés (CFE Treaty, 1990). Ld. Egy békésebb világ eszközei (Szerk. N. Rózsa Erzsébet, Péczeli Anna) Osiris Kiadó-Magyar Külügyi Intézet, 2013. 259-287. o.

8 HADIK-terv: Fellendítené a kormány a hadiipart. MTI, 2012. február 28.

9 Hende Csaba szerint *„... fojtogató pénzhiánnyal küzdenek a magyar katonák”*. MTI, 2012. május 28.

csatlakozási tárgyalásokon 2005 elejére felajánlott dandárunk ma is messze van a készenlét elérésétől, pedig azóta mintegy 15 év telt el.¹⁰

A magas intenzitású műveletekben való részvételhez igen komoly követelményeknek kellene az MH-nak megfelelni. A végrehajtására való készenlétnek rengeteg apró követelménye van, amelyek teljesítéséhez sok-sok forrásra és időre lenne szükség, bár maga a stratégia is világosan rögzíti a források korlátozottságát. A stratégia azt sem határozza meg, hogy egy rajjal vagy szakasszal, netán zászlóaljjal vagy az egész MH-val kell-e készen állni a modern hadműveletek megvívására.

Nézzük egy kis szeletét ennek a követelménynek! A Gépjármű Beszerzési Program (továbbiakban: GBP) 2004-ben indult, és a terv 10 éves távon előirányozta a gépjárműflotta teljes cseréjét. Ez sok ezer darab, különböző kategóriájú gépjármű beszerzését és adott esetben felépítmények ráépítését is jelenti. Bár a fejlesztési időszak lezárult, a beszerzéseknek az azóta kisebb haderőt sem sikerült ellátni az új gépjárművekkel. A 2013. évi beszerzési terv például 20 darab gépjármű beszerzésével számol. A forráshiány miatt a Magyar Honvédség megjósolhatatlan időszak alatt jut a GBP végére. Pedig ez csak a gépjárműprogram, amely jóval olcsóbb, mint a harcjárművek, a komplex fegyverrendszerek ára. Harci technikai eszközök (harckocsik, tüzérségi lövegek, harci helikopterek stb.) pedig nincsenek is tervezve. Hogy lesz ebből középtávon magas intenzitású műveletekre való készenlét? Valószínűleg sehogy. Még ha források lennének, akkor is több ciklus kellene a haderő teljes átfegyverzéséhez. A stratégia ilyen irányú követelményei tehát csak a globális gondolkodásunk¹¹ termékei, amelyek azonban nincsenek közvetlen viszonyban a valósággal.

- A stratégia 56. pontja előírja, hogy a *„...védelmi költségvetésben már középtávon megvalósuljon a személyi juttatások, a működési és a fejlesztési kiadások 40-30-30%-os aránya”*. Ez az általános költségvetési belső szerkezeti arány – a HM tárca jövőbeni finanszírozási ígéretei alapján – szintén a megvalósíthatatlan kategóriába tartozik, amelyet nem lehetne Magyarországon reális célként megfogalmazni. Az arányok egy olyan átlagot jelentenek, amelyek egy konszolidált, a szükséges képességekkel rendelkező haderőre vonatkoznak. Egy ilyen fegyveres erőnek nem a múlt örökségének felszámolására kell koncentrálni, hanem a jövő új kihívásainak kezeléséhez szükséges képességek fejlesztésén kell dolgozni, hiszen a meglévő haditechnikai eszközök a jelen és közeljövő feladatainak végrehajtásához mindenben megfelelőek, előírt tartalékok rendelkezésre állnak, nincsenek lényeges költségvetési megszorítások, és még sorolhatnám. Ettől az átlagos aránytól nem egy kirívó eltérést is láthatunk a

10 A haderő állapotát, a képesség-fejlesztés problémáit több szakértő is kritikusan értékelt az MTA Hadtudományi Bizottság 2012. évi konferenciáján. Ld. Deák János: A nemzeti katonai stratégiai gondolkodás fejlődése. Honvédségi Szemle, 2012/6. szám, 4. o. Szenes Zoltán: A Magyar Honvédség átalakítása (1989-2012). Honvédségi Szemle 2012/6. szám, 7-11. o.

11 Oliver de France, Nick Whitney: Europe's Strategic Cacophony. ECFR Policy Brief, 2013. http://ecfr.eu/page/-/ECFR77_SECURITY_BRIEF_AW.pdf (Letöltés: 2013. szeptember 14-én)

nemzetközi gyakorlatban, azonban még sincs gond a fejlesztésekkel, mert a modernizáció folyamatos. A HM 2013. évi költségvetésében a személyi kiadások aránya 48,6%. A kormány tervei között azonban több ezer fős (kb. 4220 fős, azaz több mint 16%-os) létszámnövelési szándék áll.¹² A HM engedélyezett költségvetési létszáma a 2013. évi terv szerint 25.480 fő. Ha a létszámnövelés megvalósul, a személyi kiadások aránya még tovább fog növekedni. A működtetési/dologi kiadások részaránya jelenleg 45,7% (igaz, a Gripen-program közel 20 milliárd forintos kiadása ebben a tételben szerepel). Ha a Gripen-kiadásokat kivesszük a fejlesztési csomagból, akkor a felhalmozási kiadások kb. 1,5%-át teszik ki (valamivel több, mint 3 milliárd Ft) az összes védelmi kiadásnak.¹³

Fejlesztések

Az V. fejezet B része pontokba és alpontokba szedve 21 képességfejlesztési irányelvet fogalmaz meg. A lista nagyon hosszú, ami azt jelenti, hogy a stratégiában nincsenek prioritások. Ez pedig egyébként követelmény lenne, különösen forráskorlátok esetén.

A 2012-ben elfogadott katonai stratégiában szó esik az önkéntes tartalékos rendszerről is, amelyet a honvédelmi kormányzat a rendszerváltozás óta eltelt időszak legkiemelkedőbb képességfejlesztéseként népszerűsít. A harci képességeket a NATO 1999 óta *alappvető műveleti képességek* megnevezéssel illeti, amelyekhez a következők tartoznak: erők időbeni rendelkezésre állása, hatékony felderítés, bevethetőség és mozgékonyosság, harc hatékony megvívása, hatékony vezetés, logisztikai fenntarthatóság, túlélési képesség és erők megóvása. Vessük össze e kategóriákat azon koncepcióval, amit a honvédelmi miniszter ismertetett a 2010. október 24-ei parlamenti ülés során az önkéntes tartalékos rendszer (ÖTR) kiépítésének menetrendjéről:

- „Az 1. ütemben, 2011. év végéig vonjuk be az első 2000–2100 főt. Ezzel kialakítjuk a honvédelem szempontjából fokozott őrzést igénylő létesítmények védelmének képességét.”
- „A 2. ütemben, amely 2013. év végén zárul le, 4000–5000 fő részvételével a katasztrófavédelmi feladatokban való közreműködés képességeit alakítjuk ki.”
- „Végül 2014 első feléig a 3. ütemben a befogadó nemzeti támogatás feladataiban való közreműködés képességeinek kialakítása következik újabb 1000–1500 személy bevonásával.”

Az első ütemen az egyenruhába bújtatott biztonsági őröket, az ún. *önkéntes védelmi tartalékosokat* (ez egyenruhájukon olvasható is), a 2. és 3. ütemen a *műveleti tartalékosokat* kell érteni.

Bár a tartalékosok száma szépen gyarapszik, a létszám-növekedés nem jelent modern katonai képességfejlesztést. Néhány meglehetősen szomorú adat a műveleti tartalékos állományra vonatkozóan jól illusztrálja e következtetésünk valóságtartalmát:

12 2013. 4. 24. 05:00, Közélet Közéleti Hírek. A kormány a honvédség összlétszámát 29.700 főben javasolja meghatározni – közölte Vargha Tamás honvédelmi államtitkár a parlamentben. Forrás: MTI.

13 Szenes Zoltán szerint „Az alulfinanszírozottság miatt a tárcavezetés soha nem tudta elérni a személyi kiadások, működési költségek és fejlesztési/beszerezési költségek 40-30-30%-os ideális arányát”. Lásd Szenes Zoltán: i.m. 9. o.

2012. december 31-éig a HM 2218 fővel kötött szerződést. Több mint 92%-uk 51 évnél idősebb; rendfokozatukat tekintve az állomány 67%-a tiszt, tovább szűkítve, az összlétszám több mint 31%-a alezredes, ezredes, sőt tábornok is van. Rendfokozatukat tekintve mindössze 7% tartozik a végrehajtó állományba. Több mint 91%-uk szolgálati járandóságban részesül, vagyis korábban már nyugdíjasok voltak.

Súlyos hiba, hogy a katonai stratégia bizonyos pontokon nem képezi le hűen a nemzeti biztonsági stratégiában¹⁴ leírtakat, bár elvileg a két dokumentum között hierarchikus függőségi viszony van. Egy példa arra, hogyan jutunk el a NATO kollektív védelemtől önmagunk megvédéséig. A biztonsági stratégia 13. pontja szerint az „... Észak-atlanti Szerződés 5. cikke, a kollektív védelem, Magyarország biztonságának sarokköve”. 26. a pont deklarálja: „Az ország szuverenitását, területi épségét és biztonságát nemzeti önerőnkkel és a NATO-ban folytatott kollektív védelmi együttműködéssel szavatoljuk.” A katonai stratégia 61. pontja már másként fogalmaz: „A Magyar Honvédség alapfeladata – önállóan vagy [nem és, hanem vagy – B. J.] szövetségi keretek között.” Ezt a felfogást tükrözik a honvédelmi miniszter interjújában elhangzottak is, amit 2012. augusztusban, egy kerekasztal-beszélgetésen fejtett ki: „A realitásokkal számot vetve, azokat mérlegelve is ébren kell tartanunk azt a gondolatot, hogy magunknak kell megvédenünk önmagunkat”.¹⁵ Talán mégsem számolunk a kollektív védelem garanciájával?

A biztonsági stratégia 25. pontja azt írja elő, hogy a „... kockázatok és fenyegetések, valamint az azokból következő nemzeti feladataink meghatározásánál kiinduló pontnak tekintjük az Észak-atlanti Szerződésben és a NATO Stratégiai Konceptiójában, valamint a Lisszaboni Szerződésben és az Európai Biztonsági Stratégiában foglaltakat”. Ez így jó, hiszen ezeket a dokumentumokat konszenzussal, a mi egyetértésünkkel fogadták el. Éppen ezért érthetetlen, és emiatt hibás döntésnek tartom a kizárólag területvédelmet erősítő képességek visszaállítását és fejlesztését. Az előbb említett dokumentumokból ez nem következik.

Ha a katonai stratégia megítélésénél önmagában csak a dokumentummal foglalkoznánk, a problémák okainak jelentős részét nem tudnánk hitelesen meggyarázni. A stratégiáknak (természetüknél fogva) nem lehet feladata a visszatekintés, ugyanakkor fontos annak tudatában lennünk, hogy a Magyar Honvédség problémái nem három, sőt nem is 10 évvel ezelőtt kezdődtek. A rendszerváltozástól kezdve stratégiai vezérfonal nélküli, kizárólagosan költségvetési okok által vezérelt haderőcsökkentés nemcsak a létszám rendkívüli méretű csökkenését, hanem a haderő harci képességeinek, tartalékainak, raktári készleteinek teljes leépülését, sok jól képzett katona távozását okozta. Ha tetszik, ha nem, a NATO csatlakozáshoz üres raktárakkal és meggyengülve érkeztünk.

Másrészt az MH átalakítása során rossz döntések is születtek, többek között azért, mert – stratégia nem lévén – ötletelések folytak, pénzhiány dominálta megoldások születtek. Ezek hosszú távra hátrányosan befolyásolták a Magyar Honvédség helyzetét. Csak néhány példát említenék: új harci repülőgép beszerzését előkészítő

14 1035/2012 (II.21) Korm. Határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

15 2012. augusztus 24-én, pénteken a kőszegi vár tövében tartott „Iskola a határon – a tisztképzés múltja és jelene” című kerekasztal-beszélgetés.

munka megindítása 2000-ben; harckocsi beszerzések 1997-ben, csak, mert jó áron voltak kaphatók, a rengeteg BTR beszerzése a '90-es évek közepén, aminek a fele sem kellett, és még lehetne folytatni. Ma talán a fejünk sem fájna, ha akkor bölcsebb döntések születtek volna.

A NATO-csatlakozást követően egyértelmű fejlesztési prioritás a légvédelem volt. Hazánk légtere NATO-légtér lett, annak minden követelményével együtt. Modern légi vezetési rendszer épült ki, csatlakoztunk a NATO Légi Korai Előrejelző Rendszerhez (elsőként a Varsói Szerződés egykori tagállamai közül), megkezdődött a meglévő radarok digitalizálása, a háromdimenziós radarok telepítése, a KUB modernizálása, a Mistral légvédelmi rakéta beszerzése, a Gripen bérlete. Ezeknek egyenként is óriási volt a forrásigénye, de folyamatosan magas kiadásokkal jár az üzemeltetés és a szükséges korszerűsítés is. A szárazföldi erők modernizálására pedig szinte alig maradt valami. Megbomlott a haderőnemek fejlesztésének arányossági elve. És ez még így lesz egy ideig.

Összefoglalás

Az új katonai stratégia összességében tehát hiába tartalmaz helyes jövőképet, harmonizált a szövetségi biztonsági koncepciókkal, ha forrásoldalról a koncepció nincs „megtámogatva”, ezért hitelessége megkérdőjeleződik.¹⁶

A stratégia kidolgozásának módszerével sem lehetünk teljes mértékben elégedettek. Azóta, hogy a stratégia-tervezetet 2012 közepén közre adták, mindössze egy új mondattal és egy új bekezdéssel egészült ki. Ez egyértelműen azt jelzi, hogy a különböző fórumokon a tervezettel kapcsolatban a kormányzat semmiféle módosítási javaslatot vagy kritikai elemet nem fogadott el.

Minden stratégia egyben jövőkép is. Az új stratégia homályos haderőképét mutat, amelyben ugyan a politikai szándékok érthetőek, de a haderő kontúrjai, fejlesztendő területei, technikai prioritásai nehezen felismerhetőek. Hiszem, hogy a honvédelem, benne a Magyar Honvédség jövője komolyabb kérdés annál, hogy vágyálmokat kergessünk.¹⁷ A hatályos kormányhatározat szerint a védelmi kiadások reálértéke 2016-ig tovább csökken, attól kezdve majd évente legalább 0,1%-os GDP-arányos növekedés terveztek. 2016-tól viszont jelentősen megnő a Gripen-bérlettel kapcsolatos kiadás, lejár a KUB légvédelmi rakéták üzemideje, magas intenzitású műveletek esetére ma nincs egy harci napra elegendő rakétánk sem, és beszerezni sem lehet, ha lenne rá pénz, akkor sem. A könnyűszállító repülőgépparkot cserélni kellene, a Gripenek mellé kiképző-oktatógépek kellenének, jelentős darabszámban helikopterekre lenne szükség, a harci helikoptereket modernizálni kellene (akkor viszont a NATO is bejelentkezik érte, ami további kiadásokkal jár). Sokkal nagyobb tempóban kellene folytatni a gépjárműprogramot, a híradóprogramot, és

16 A stratégia 2016-tól ígér 0,1% GDP-arányos növekedést úgy, hogy 2022-re a védelmi támogatás nagysága eléri az 1,39%-os költségvetési arányt.

17 A problémákról az MTA-konferencián nyíltan beszélt a vezérkari főnök is. Ld. Benkő Tibor: A Magyar Honvédség felkészítése az országvédelmi feladatokra. Honvédségi Szemle 2012/6. szám, 14. o.

sok más, pillanatnyilag álló, vagy időben késleltetett fejlesztési programot. Mindközben képesnek kellene lenni egy megfelelő műveleti ambíciószint fenntartására, bár e téren – szerintem – az afganisztáni műveleteket követően jelentősen vissza lehetne/kellene venni a tempóból.

Magasnak tartom a NATO ambíciószintjét, ebből fakadóan a ránk eső részt is. A forrásigényeket összevetve a reálisan rendelkezésekre álló forrásokkal, a jelenlegi ambíciószint teljesítését mind a NATO, mind a magunk szintjén, erőn felüli feladatnak tartom.

Magyarország szilárd biztonsági környezetben él, ezért nem várható, hogy a honvédelem az elkövetkezendő években kormányzati prioritási listára kerülne. Bár lenne miből emelni! De a felelőtlen ígéretések ideje lejárt. Szó van arról, hogy kormányváltás után védelmi felülvizsgálatot kell végrehajtani. A haderő, a tárca helyzetének áttekintése azonban önmagában nem megoldás. Ha nem párosul éveken át fenntartható, előre tervezett forrásokkal, akkor egy új tárcavezetésnek sem lesz esélye pozitív változásokat előidézni a tartós negatív folyamatban. És ha kapnánk is egy kevés fejlesztési forrást, akkor is egy ideig csak a működőképesség fenntartására, az állomány megtartására kellene koncentrálni, és közben keményen dolgozni azon, mit tegyünk elsőként, amikor a feltételek azt majd lehetővé teszik.

* * *

Őszintén, a jövőt tekintve, nem vagyok optimista. A stratégiában és általában is a haderő alkalmazásában is a humánerőforrás, a személyi állomány a legfontosabb tényező. A katonákon nem fog múlni, hogy majd, valamikor a hazai és a NATO közös védelmi igényeknek megfelelő, modern haderőnk legyen. A politika dolga lenne a feltételek biztosítása.